

Ранко Раделић

***PRO MEMORIA
CONTRA PRO PATRIA***

*Несрби – жртве геноцида
НДХ 1941.-1945.*

ЗАВИЧАЈНО УДРУЖЕЊЕ “БИЛОГОРА”

Јевреји Билогоре – жртве хрватских клерофашиста и њемачких нациста 1941. до 1945. године

Ти религиозан. Вјерујеш у Бога и живот после смрти. Ја такође вјерујем. Када дођемо на онај свијет и сретнемо милионе Јевреја који су убијени у логорима и они нас питају: – Шта сте радили и урадили?, биће много одговора. Ти ћеш рећи: – Био сам златар. Неко други ће рећи: – Шверцовао сам кафу и америчке цигарете. Неко трећи ће рећи: – Зидео сам зграде, али ја ћу рећи: – Нисам вас заборавио.

Симон Визентал у једном разговору

Насељавање Јевреја на подручје тадашње банске Хрватске у саставу Аустроугарске дозвољено је од 1840, њихов правни статус регулисан 1852, а право да посједују имовину тек 1860. г. На подручју Билогоре, односно Војне крајине, насељавање им је дозвољено тек 1881, десет година по њеном укидању 1871. године.

Међутим, прве Јевреје као занатлије сусрећемо већ 1756. г. у новооснованом Бјеловару, а на попису 1802. је овдје деветочлана породица трговца Мојсија Розенберга, упркос наређењу царских власти да Јеврејима „није дозвољен приступ и кретање на подручју Војне крајине, чак ни на неколико дана“.

Како пише Мелита Швоб /в. Извори - *Židovi u Hrvatskoj. Migracije ... стр. 75./*, у Бјеловару „1871. има их 15, године 1880. има их 97, године 1890. већ их је 216, године 1900. има их 306, десет година касније 237, године 1921. њихов број је знатно већи: 502, а 1931. смањен је на 360“.

По подацима Савеза јеврејских општина Југославије, у јеврејској општини Бјеловар која је обухватала и подручје источне Билогоре, 1930. је евидентирано 600 Јевреја. У Бјеловару је априла 1941. године живјело „303 *Židova*, у *Bjelovarskom kotaru* 50, а у сјелом округу њих 683“ /в. Извори – Медар, М, ... стр. 173/. После рата, само су за њих 337 по непотпуном сјећању евидентирана имена која су била присутна 1940. Нема их у службеним подацима 1946, као ни у попису 1948, а након 1999. су регистрована 2.

Исто стање је и на подручју читаве Хрватске, гдје је јеврејска заједница имала 1941. године 39.500 припадника. Послије незапамћеног злочина хрватских усташа и њемачких нациста у којем је убијено између 29.000 и 31.000 душа, оно мало преосталих је потражило уточиште у толерантнијим срединама или у новооснованој држави Израел, тако да је по попису из 2011. у читавој Хрватској живјело само **509** Јевреја.

Од 509 њих, 266 су се изјаснили као припадници јудаизма, 147 као атеисти, 30 агностици, 14 католици, 3 православни, 3 други хришћани, 2 религије истока, 2 остале религије, 1 протестант, неизјашњено 39, непознато 2. Још **270** припадника других народа су прихватили јудаизам као вјеру – Аустријанци 2, Италијани 3, Мађари 2, Нијемци 1, Срби 6, Хрвати 231, остали 25.

Рат 1941. год. Јевреје је затекао у 16 насеља источне Билогоре, гдје су се бавили углавном трговином. Изузев неколико имућнијих породица у Великом Грђевцу и Грубишном Пољу, гдје су Јевреји били и најбројнији, други су имали мање трговине по селима, а о могућем приходу од тог посла говори примјер Натана Кона, који је у изнајмљеној кући у Пупелици трговао са робом коју је једном недјељно у ручним колицима довозио од трговца Штајнингера из Ласовца, удаљеног око два километра. Упамћено је да је његова супруга Цилика, 31. јула 1941, видјевши колону Срба које су усташе протјеривали у Србију, истрчала из куће и плачући изула своје ципеле и чарапе и дала их босоној дјевојчици, мајци аутора овог текста (Милица С. Шкрбина, 1931.-2005).

У послеријатном периоду, на подручју источне Билогоре је остао да живи само један Јеврејин, Ђуро Сингер, који је живот спасио одласком у партизане. Његових пет потомака 1991. регистрованих у Грубишном Пољу једини су траг који је остао у Билогори од читавог народа. Исте године су тим трагом кренули и недоклани Срби из 1941. А којим путем ће Хрватска са таквим историјским наслијеђем, то само Бог зна.

Источна Билогора

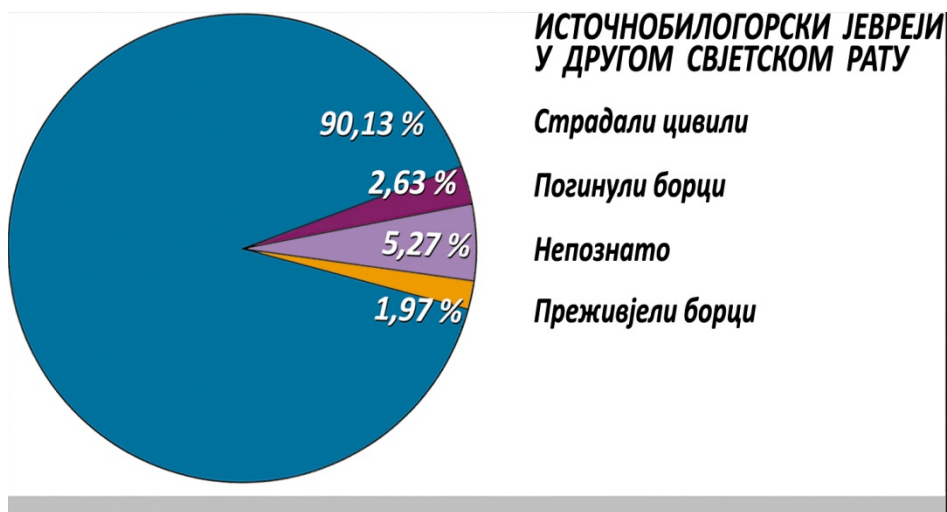
Преглед који слиједи садржи 152 имена источнобилогорских Јевреја за које смо сазнали из расположивих извора, казивања и свједочења, те кратак опис њихових судбина у току 2. свјетског рата. Преглед се односи на све Јевреје рођене на овом подручју,

без обзира гдје су накнадно живјели, као и оне поријеклом из других средина, а које је рат затекао у насељима Билогоре. Од **152** тако евидентирана припадника јеврејског народа, двије трећине, њих 98 је ратно зло сустигло у завичају, а њих 54 су живјели у околним градовима, Дарувару, Вировитици, Бјеловару, па и даље, од Загреба и Карловца до Мађарске и Чешке.

Од 152 билогорска Јеврејина, **141** је изгубио живот, **137** у логорима и другим стратиштима, а **4** као борци НОБ-а. Рат су преживјела **3** борца, а за **8** цивила немамо информација о томе да ли су и гдје страдали, али ни информацију о њима након завршетка 2. свјетског рата.

Јевреје по рођењу или мјесту боравака можемо довести у везу са 18 билогорских насеља, с назнаком да је отац Ђуре Сингера, *Леополд**, рођен у Великој Ператовици и касније боравио у Грубишном Пољу, а борац НОБ-а, Вебер *Густава* Рудолф, рођен у Великој Барни, преживио рат. Табела показује број страдалих по мјесту рођења или пребивалишту.

Насеље	Бр.	Велики Грђевац	38	Ласовац	7
Бабинац	3	Грабровница	1	Павловац	3
Беденик	1	Велики Зденци	12	Пупелица	3
Беденичка	1	Грубишно Поље	45	Рача	13
Булинац	2	Иваново Село	5	Северин	1
Вел. Писаница	4	Јасенаш	2	УКУПНО	141

Попис страдалих Јевреја по насељима

БАБИНАЦ

Дојч (Deutsch) Едо Вилим, *Јеврејин*, р. 1932. у Загребу, пред рат живи у Бабинцу, убијен 1945. приликом борби у Загребу.

Кон (Kohn) Херман Катарина, *Јеврејка*, р. 1905. године, убијена од усташа 1944. у логору Лоборград.

Сингер НН Симо, *Јеврејин*, р.1872. у Копривници, живио пред рат у Бабинцу, убијен од усташа 1945. у затвору у Бјеловару.

БЕДЕНИК

Кон (Kohn) Јакоб Давид, *Јеврејин*, р. 1863. г, убијен од усташа на непознатој локацији.

БЕДЕНИЧКА

Шајн (Schein – Сјајни у ев. Yad Vashem-а) **НН Јакоб**, *Јеврејин*, рођ. 1890. у Беденичкој, убиле га усташе у логору Јасеновац 1942.

БУЛИНАЦ

Акселрад (Axelrad) Јосип Роза (Rosa), *Јеврејка*, р.1879. у Булинцу од оца *Јосипа (Josef)* и мајке *Софије* р. *Сингер*. Прије 2. свјетског рата живи у Загребу, пензионер. Из Загреба одведена у логор Јасеновац и тамо убијена од усташа 1942(?).

Сингер Јосип Лавослав, *Јеврејин*, р.у Булинцу, ожењен *Амалијом* рођ. *Herrustein*. Био је прије Другог свјетског рата индустријалац у Загребу, одакле је одведен у Пољску у нацистички логор Освјенћим (пољ. Oświęcim, њем. Auschwitz) и тамо убијен.

ВЕЛИКА ПИСАНИЦА, НОВА ПИСАНИЦА И ПОЛУМ

Грош (Grosz) НН Дешо (Dezso), *Јеврејин*, р.1899. у Великој Писаници, прије рата трговац у Будимпешти. Убијен од нациста на непознатој локацији.

Кон (Kohn) Херман Roza, *Јеврејка*, р. 1892, убиле је усташе 1942. у Јасеновцу.

Розенхајм Rosenheim) Јосип Оскар, *Јеврејин*, рођ.1894. у Великој Писаници, службеник у Загребу, усташе га убиле у Јасеновцу.

Страсберг (Strassberg) Симо Ерна, *Јеврејка*, рођ. 1889, убиле је усташе у Јасеновцу 1944.

* Спорно име, у неким евиденцијама *Леополд*, а у другима *Филип*.

ВЕЛИКИ ГРЂЕВАЦ** (в. ендноту)

Брукер *Леополда и Роза р. Дорнер Гизела, Јеврејка*, рођ. *Екштајн (Eckstein)* 1898. у Великом Грђевцу. Са супругом Јулијем Брукером је живјела у Бјеловару. По свједочењу Бланке Вербер, убиле је усташе у логору Лоборград.

Вирицбергер (Würzberger) *Никола Анђела (Адела), Јеврејка*, р. 1903(1897?), убиле је усташе 1942. у логору Јасеновац.

Екштајн (Eckstein) *Аладар НН, Јеврејин*, прије рата живи у Великом Грђевцу, убијен од усташа у логору Јасеновац.

Екштајн (Eckstein) *Аладар НН, Јеврејин*, прије рата живио у Бијелој Стијени, убиле је усташе 1942. у Великом Грђевцу.

Екштајн (Eckstein) *Бела Елвира, Јеврејка* из Великог Грђевца, р. 1905. у Бјеловару или 1906. по подацима СПЈ, по којима су је убиле усташе 1942. у логору Јасеновац. Мјесто страдања није сигурно, пошто је по изворима Музеја геноцида у Београду страдала у Јадовну (2096011009) или у Госпићу (Yad Vashem).

Екштајн (Eckstein) *Јосип Зденко, Јеврејин*, рођен 1929. у Великом Грђевцу, одведен од усташа у логор Јасеновац и убијен 1942.

Екштајн (Eckstein) *Леополд Аладар Владимир, Јеврејин*, рођен 1896, убиле га усташе у логору Јасеновац.

Екштајн (Eckstein) *Мавро Šandor, Јеврејин*, кројач, живио прије рата у Бијелој Стијени, убиле је усташе 1942. у Вел. Грђевцу.

Екштајн (Eckstein) *НН Ђуро(Georg), Јеврејин*, р.1916. (1914?) у Великом Грђевцу, убиле га усташе у Брежицама. Свједочење Бланке Вербер.

Екштајн (Eckstein) *НН Елвира, Јеврејка*, прије рата живјела у Бијелој Стијени, убиле је усташе 1942. у Великом Грђевцу.

Екштајн (Eckstein) *НН Зденко, Јеврејин*, дијете, прије рата живио у Бијелој Стијени, убиле је усташе 1942. у Великом Грђевцу.

Екштајн (Eckstein) *НН Роза, Јеврејка*, р.1859, прије рата живјела у Бијелој Стијени, убиле је усташе 1942. у Великом Грђевцу.

Екштајн (Eckstein) *НН Фердо, Јеврејин*, р.1907, убиле га усташе на масовном стратишту у Великом Грђевцу 1942.

За чланове бројне јеврејске породице Екштајн постоје унеколико несигурни подаци о мјесту и времену страдања, како због површности послјератних комисија за попис жртава фашизма, тако и због непостојања евиденције о томе гдје су се све проширили из домицилног насеља Велики Грђевац. У рекон-

струкцији информација о њиховом страдању помогло нам је свједочење Марије Пишчевић (1897-1975), које нам је пренио њен син Миленко Пишчевић (1938.-2020).

Марија је била по занимању бабица, а због поријекла из хрватске породице Газдић из Великог Грђевца, она и син нису 1941. протјерани у Србију са Маријиним супругом и Миленковим оцем Јованом (1888-1960). Тако је била у прилици да сазна за стријељање породице Екштајн које су усташе убили десно од пута према Великој Барни у шумарку Луг, непосредно прије моста на ријеци Грђевици (45.746419, 17.063348). Убијени су плитко закопани и дијелови тијела су били видљиви. Марија је уз помоћ неколико мјештана пострададе сахранила у православном гробљу (45.748754, 17.049887). Од укупно седам убијених, петоро су били Екштајнови из Бијеле Стијене који су се ваљда склонили у Велики Грђевац очекујући већу сигурност, а међу њима и Катица Фирст, такође из Бијеле Стијене.

Екштајн (Eckstein) Шандор Савка, Јеврејка, рођ.1900. у Великом Грђевцу, убиле је усташе 1942. у логору Стара Градишка.

Кулик Подхраски Фрањо Јосипа, Јеврејка, рођ. 1905. у Великом Грђевцу, живјела у Загребу, непознато гдје је убијена.

Мицки (Micki) Шандор Елза, Јеврејка, р. 1892. у Великом Грђевцу, убиле је усташе 1942. у логору Стара Градишка.

- Пик (Pick) НН Едо**, *Јеврејин*, прије 2. свјетског рата живу у Великом Грђевцу, убијен од усташа у логору Јасеновац.
- Пик (Pick) НН Нера**, *Јеврејка*, прије 2. свјетског рата живи у Великом Грђевцу, убијена од усташа у логору Јасеновац.
- Пик (Pick) НН Регина**, *Јеврејка*, прије 2. свјетског рата живјела у Великом Грђевцу, убијена од усташа у логору Јасеновац.
- Риктер (Rikhter) Лавослав Фрањо**, *Јеврејин*, р.1895. у В. Грђевцу, радник у Загребу прије рата. Непознато мјесто страдања.
- Соргер Алфред Иван**, *Јеврејин*, рођ.1923. у Вел. Грђевцу, студент, прије рата у Гарешници, убијен од усташа 1942. у Осијеку.
- Соргер Алфред Марко**, *Јеврејин*, рођен 1923. у Великом Грђевцу, студент у Загребу, убијена га усташе 1942. у логору Јасеновац.
- Соргер Марко Селина**, *Јеврејка*, р.1899. у Великом Грђевцу, прије рата у Гарешници, убијена од усташа 1942. у Осијеку.
- Соргер НН Алфред**, *Јеврејин*, р. 1888. у Великом Грђевцу, прије рата у Гарешници, радник, убијен од усташа 1942. у Осијеку.

- Соргер Самуил Алфред**, *Јеврејин*, р. 1921, убијен од усташа у логору Слана у јулу 1941.
- Ферхер (Fercher) Адолф Елза**, *Јеврејка*, р.1898, убијена је усташе 1942 у логору Јасеновац.
- Фирст (Fürst) Вилим Катика**, *Јеврејка*, живјела прије рата у Бијелој Стијени, убијена је усташе 1942. у Великом Грђевцу.

- Фишер (Fischer)** *Маркус и Катерина Драго* (Драгец), *Јеврејин*, р. 1898. у Павловцу, прије 2. св. рата живи у Великом Грђевцу, трговац, убиле га усташе у Дражици 1943.
- Фишер (Fischer)** *Маркус и Катерина Селина*, *Јеврејка*, р. 1896. у Павловцу, прије 2. св. рата живи у Великом Грђевцу, непознато мјесто страдања. Свједок Мирко Фишер.
- Фишер (Fischer)** *НН Драгец*, *Јеврејин*, сељак, прије рата живио у Великом Грђевцу, убиле га усташе у логору Јасеновац.
- Фишер (Fischer)** *НН Емина*, *Јеврејка*, убиле је усташе 1943. год. у логору Јасеновац.
- Фишер (Fischer)** *НН Јула*, *Јеврејка*, прије рата живјела у Великом Грђевцу, убиле је усташе у логору Јасеновац.
- Фишер (Fischer)** *НН Мирко*, *Јеврејин*, убиле га усташе у логору Јасеновац.
- Фишер (Fischer)** *НН Розика*, *Јеврејка*, прије рата живјела у Великом Грђевцу, убиле је усташе у логору Јасеновац.
- Хан (Hahn)** *Фаркаш Игнац*, *Јеврејин* р. 1908. у Вел. Грђевцу, прије рата у Загребу, убијен од усташа на непознатој локацији.
- Шенвалд (Schönwald)** *Игњац Драгица*, *Јеврејка*, р.1922, убиле је усташе 1943. у Јасеновцу.
- Шенвалд (Schönwald)** или **Шонхајт (Schonheit** и ев. *Yad Vashem*) *Игњац Берта*, *Јеврејка*, р.1919. у В. Грђевцу, живјела у Загребу прије рата, убиле је усташе 1945. у логору Јасеновац.
- Штајнер (Stajner)** *Фрањо Јозефина (Josefina)*, *Јеврејка*, рођ.1906. у Великом Грђевцу, живјела у Загребу прије рата. Непознато мјесто страдања.

ВЕЛИКИ ЗДЕНЦИ

- Грин Владислав Ернест**, *Јеврејин*, р.1903. у Вел. Зденцима, живио у Бјеловару, убиле га усташе у логору Јадовно у јулу 1941.
- Јун (Juhn)** *Јакоб Срећко*, *Јеврејин*, рођен 1876, убили га усташе у логору Јасеновац.
- Јун (Juhn)** *Јосип и Јулија Виктор*, *Јеврејин*, рођен у Великим Зденцима, са супругом Регином р. *Кон (Kohn)* живи прије рата у Загребу, убијен на непознатој локацији.
- Јун (Juhn)** *Јосип Лаура*, *Јеврејка*, р. 1890. у В. Зденцима, живјела у Загребу, убиле је усташе 1941. у логору Стара Градишка.
- Јун (Juhn)** *НН Феликс*, *Јеврејин*, р. 1886. у Вел. Зденцима, живио у Загребу, убиле га усташе 1941. у логору Стара Градишка.

- Мандл (Mandel?) Јосип Виктор**, *Јеврејин*, р.1886. у Великим Зденцима, живио у Загребу, убиле га усташе 1941. године у логору Стара Градишка.
- Мандл (Mandel?) Јосип Ела (Ella)**, *Јеврејка*, р. 1896. у В. Зденцима, убиле је усташе 1941. у логору Стара Градишка. По неким изворима р. је у Малим Зденцима 1889, а страдала у Ђакову.
- Мандл Јун(Mandel Juhn) Јосип и Јулија Ела (Ella)**, *Јеврејка*, рођена у Великим Зденцима, са супругом Исидором Манделом живи прије рата у Загребу. По свједочењу Иве Ковачевић, убијена од усташа (Нова Градишка).
- Радо Рудолф Надежда**, *Јеврејка*, рођ. 1913. у Великим Зденцима, прије рата живи у Загребу, убиле је усташе у Ђакову.
- Ројц (Roitz) НН Бепа**, *Јеврејка*, убиле је усташе у току рата.
- Шлосберг (Szlossberg) НН Жарко? (Zalko)**, *Јеврејин*, рођ. у Вел. Зденцима, са супругом Иреном (Irin r. Weis) живио у Глини. Убијен од усташа у логору Јасеновац.
- Шлосберг (Szlossberg) Хинко Глишо (Gliso)**, *Јеврејин*, рођ. 1892. у Великим Зденцима, живио у Карловцу, убијен од усташа у логору Јадовно.

ИВАНОВО СЕЛО

- Вајс (Veiss) Јосип Гизела**, *Јеврејка*, рођена 1892. год. у Ивановом Селу, прије рата живи у Загребу, непознато мјесто страдања.
- Краус Бернхард и Паула Оскар**, *Јеврејин*, рођен 1905. у Ивановом Селу, љекар, прије рата са супругом Сашом рођ. *Бидер* живи у Вирју, током рата у Бјеловару, непознато гдје је убијен.
- Шварценберг (Schwarzenberg) Јосип Сиде**, *Јеврејка*, р. 1882. у Ивановом Селу, живјела у Загребу, убиле је усташе 1942. г. у логору Стара Градишка.
- Штерн (Stern) Јосип Јудита**, *Јеврејка*, рођ. 1884. у Ивановом Селу, прије рата живи у Загребу, непознато мјесто страдања.
- Штерн (Stern) Јосип Ладослав**, *Јеврејин*, рођ. 1890. у Ивановом Селу, прије рата живи у Загребу, непознато мјесто страдања.

ГРАБРОВНИЦА

- Лајдорфер (Leijdorffer) Владимир Фрањо**, *Јеврејин*, рођ. 1921. у Грабровници, студент. Живио је у Загребу, одакле је одведен у Госпић и тамо убијен од усташа.

ГРУБИШНО ПОЉЕ

Браун Михајло Игнац, *Јеврејин*, рођен у Дежановцу, убијен од усташа у Грубишном Пољу.

Брукер Катерине Ирена, *Јеврејка*, р. Лајпник (*Leipnik*) 1901. г. у Грубишном Пољу, живјела са супругом Лудвигом у Слатини. По свједочењу Бланке Вебер, убијена у Аушвицу.

Вајс (Weiss) Јулио Вилим, *Јеврејин*, р. 1883. у Грубишном Пољу, живио у Загребу, убили га усташе 1941. у Јасеновцу. Свједочење Marta Elkana Kupferman. /*На слици – Вилим Вајс у средини*/

Вертхајм (Vertheim) Бернард Десанка, *Јеврејка*, рођена 1913. у Г. Пољу, прије рата службеница у Загребу. Убијена у Ђакову.

Вертхајм (Vertheim) НН Павао, *Јеврејин*, рођ. 1908. у Грубишном Пољу, прије рата живио у Загребу, зоолог. Убили га усташе у Загребу. Свједочење /Joseph Yosef Milhofer/.

Гаспарнић НН Георг, *Јеврејин*, р. 1909. Прије 2. свјетског рата живио у Грубишном Пољу. Током рата је био у Флосенбургу у Њемачкој, убијен у Херсбруку (Hersbruck).

Голдбергер НН Елза, *Јеврејка*, р. 1908. у Грубишном Пољу, прије рата у Уљанику. Убили је усташе 1942. у логору Јасеновац.

Еренфројнд (Ehrenfreund) НН Бранко, *Јеврејин*, убијен у усташком логору Стара Градишка. Свједок Сингер Ђуро, ујак.

- Голдбергер НН Ева**, *Јеврејка*, убиле је усташе 1942. у Јасеновцу.
- Еренфројнд (Ehrenfreund) НН Оскар**, *Јеврејин*, убијен у усташком логору Стара Градишка. Свједок Сингер Ђуро, ујак.
- Еренфројнд (Ehrenfreund) НН Розика**, *Јеврејка*, убијена у усташком логору Стара Градишка. Свједок Сингер Ђуро, ујак.
- Кауфер Јозе**, *Јеврејин*, рођен 1918. у Грубишном Пољу од оца *Иље* и мајке *Јозефине* р. *Кауфер*. Током рата из Вировитице одведен у Аушвиц и тамо убијен.
- Клајн Људевит Милан**, *Јеврејин*, рођен 1904. у Грубишном Пољу, живио у Загребу. Непознато гдје је изгубио живот.
- Клајн НН Људевит**, *Јеврејин*, р. у Грубишном Пољу, живио у Загребу, убијен у Аушвицу. Свједок Хилда Флајшман (Fleischmann).
- Клајн-Клаић (Klein - Klaić) Људевит Славко**, *Јеврејин*, р. 1899. у Грубишном Пољу, живио у Загребу. Убиле га усташе 1941. у логору Јасеновац.
- Клајн-Клаић (Klein - Klaić) Људевит Ђуро**, *Јеврејин*, рођ. 1911. у Грубишном Пољу, прије рата службеник у Загребу. Убијен од усташа 1941. у логору Паг.
- Клајн-Клаић (Klein - Klaić) Људевит и Изабела Драган**, *Јеврејин*, р. 1895. у Грубишном Пољу, живио у Загребу, убиле га усташе 1941. у логору Јасеновац. Свједочење Рут Блок (Block).
- Лангфелдер НН Адолф**, *Јеврејин*, убијен у усташком логору Стара Градишка. Свједок Сингер Ђуро, ујак.
- Лангфелдер НН Розика**, *Јеврејка*, убијена у усташком логору Стара Градишка. Свједок Сингер Ђуро.
- Ландбергер Филип Маргита**, *Јеврејка*, р. 1908. убиле је усташе 1942. године у логору Јасеновац - Стара Градишка.
- Најман (Neimann) Жига (Sigismund?) Јакоб**, *Јеврејин*, рођен 1876. у Грубишном Пољу. Прије рата био је самац у Дарувару. Одведен од усташа у Нову Градишку, гдје је вјероватно убијен.
- Наухаузер (Neuhauser) НН Вилим**, *Јеврејин*, убијен у Грубишном Пољу 1944.
- Наухаузер (Neuhauser) НН Мирко**, *Јеврејин*, убијен у Грубишном Пољу 1945.
- Сингер Јулијана Маргита**, *Јеврејка*, р. око 1900, убиле је усташе 1942. у логору Јасеновац. Свједок Сингер Ђуро, брат.
- Сингер Леополд Јулијана**, *Јеврејка*, р. 1886. у Грубишном Пољу, убиле је усташе 1942. у логору Јасеновац.

- Сингер Маргита Адолф**, *Јеврејин*, р. око 1928, убили га усташе 1942. у логору Јасеновац. Свједок Милан Басташић.
- Сингер Маргита Мира**, *Јеврејка*, рођ. око 1925, убили је усташе 1942. у логору Јасеновац. Свједок Сингер Ђуро, ујак.
- Сингер НН Бранко**, *Јеврејин*, р. 1937. у Грубишном Пољу, убијен у усташком логору Стара Градишка. Свједок Милан Басташић.
- Сингер НН Бранко**, *Јеврејин*, р. око 1910, убили га усташе 1942. у логору Јасеновац.
- Сингер НН Зденка**, *Јеврејка*, р. 1939. у Грубишном Пољу убили је усташе 1942. у логору Јасеновац.
- Сингер НН Здравко**, *Јеврејин*, дијете, убијен у усташком логору Стара Градишка. Свједок Сингер Ђуро, ујак.
- Сингер НН Злата**, *Јеврејка*, дијете, убијена у логору Стара Градишка од усташа. Свједок Сингер Ђуро, ујак.
- Сингер НН Илонка**, *Јеврејка*, убијена у усташком логору Стара Градишка. Свједок Сингер Ђуро.
- Сингер син Маргите или Розике Жељко**, *Јеврејин*, рођ. око 1935, убили га усташе 1942. године у логору Јасеновац. Свједок Милан Басташић.
- Сингер Филип Бранко**, *Јеврејин*, рођен 1915. у Грубишном Пољу, погинуо 1942. г. у НОБ-у у Војводини, између Гакова и Бачког Брега.
- Сингер Филип Леополд**, *Јеврејин*, р. 1900. у Великој Ператовици, живио у Грубишном Пољу, трговац. Убијен у усташком логору Стара Градишка. Свједок: Сингер Ђуро, син.
- Хас (Haas) Жигмунд Меланиа**, *Јеврејка*, рођ. 1883. у Грубишном Пољу, прије рата живи у Дарувару. Убијена у Аушвицу.
- Хиршл Мавер Вилим**, *Јеврејин*, рођен 1881. год. у Тешановцима, трговац прије рата у Грубишном Пољу, од усташа убијен 1942. у логору Јасеновац. /Piroshka Kis Kornfein/.
- Хиршл НН др Милан**, *Јеврејин*, рођен 1909. г. у Грубишном Пољу, лекар у Загребу. По доласку на власт ус-

таша упућен у Прозор, а затим у Грачаницу у састав екипе за сузбијање ендемског сифилиса. У НОВ од фебруара 1943. Управник болнице III дивизије. Погинуо априла 1943. код Прења (Херцеговина) у току 4. офанзиве.

На слици горе – Др Милан Хиршл

Хиршл Мавер Јакоб, *Јеврејин*, рођен 1877, трговац у Грубишном Пољу, убијен 1942. у директном терору у Бјеловару.

Шефер НН др Самуел, *Јеврејин*, лекар из Грубишног Поља. У НОВ од 1944. шеф одељења болнице Војног подручја број 26 VI корпуса. Погинуо 1944. године на Папуку.

Шентаг (Schöntag) Мавер Фани, *Јеврејка*, р. *Хиршл* 1873, трговац у Грубишном Пољу. Убијена од усташа 1942. год. у логору Јасеновац. Свједочење Ане Хиршл.

Штајнер (Steiner) Мавер Маришка (Мари), *Јеврејка*, рођ. *Хиршл* 1885, супруга Драгутина Штајнера. Убијена од усташа 1942. год. у логору Јасеновац. Свједочење Ане Хиршл.

Штајнер (Steiner) Филип Драгутин, *Јеврејин*, р 1882, гостионичар у Грубишном Пољу. Убиле га усташе 1942. у логору Јасеновац.

Штајнер (Steiner) Хинко Хермина, *Јеврејка*, р. 1896, убиле је усташе 1942. у логору Јасеновац.

ЈАСЕНАШ

Краус НН Јулијана, *Јеврејка*, р. 1917. у Буданици, живјела у Јасенашу, убијена од Нијемаца 1945. у логору Аушвиц (Auschwitz).

Вегнер НН Маргита, *Јеврејка*, рођена 1908. у Јасенашу, живјела у Сиску, убијена на непознатој локацији.

ЛАСОВАЦ И ЛАСОВАЦ БРДО

Вајс (Weiss) Фердинанд Јозефина, *Јеврејка*, р. 1905(?1925), убиле је усташе у Јасеновцу 1942.

Хан (Hahn) Фаркаш Адолф, *Јеврејин*, р. 1903. у Ласовцу, живио у Загребу, убиле га усташе у Јасеновцу 1941.

Штајнингер (Steininger) Бела Лолица (Зорица), *Јеврејка*, рођ. 1924. у Ласовцу, студент, убиле је усташе у Јасеновцу 1942.

Штајнингер (Steininger) Бела Мира, *Јеврејка*, дијете р. у Ласовцу, одвеле је усташе у логор, непознато мјесто страдања.

Штајнингер (Steininger) Роберт Клара, *Јеврејка*, р. *Eisenstadter* 1905. у Ђелековцу, супруга Беле Штајнингера са којим живи у Ласовцу. Убијена од усташа 1942. у Јасеновцу.

Штајнингер (Steininger) *Самоел Бела*, *Јеврејин* рођен 1900. у Ласовцу, трговац, убили га усташе у Јасеновцу 1942.

Штемај (Stemei) *Фердинанд Ладислав*, *Јеврејин*, р.1900. у Ласовцу, службеник у Загребу, непознато мјесто страдања.

ПАВЛОВАЦ

Рајнер (Reiner) *Мишко Мишко*, *Јеврејин*, р.1917. у Уљанику, прије рата живи у Павловцу, убијен од усташа 1942. у Јасеновцу.

Рајнер (Reiner) *НН Мишко*, *Јеврејин*, р. 1910. у Павловцу, убијен 1941. у логору Осиек.

Фишер Драго Драгутин, рођен 1901. у Павловцу, *Јеврејин*, радник, рат га затиче у Павловцу, погинуо 1943. у НОБ-у, Баково.

ПУПЕЛИЦА

Брајкер (Кон?) Бети Цецилија (Цилика), *Јеврејка*, рођ. 1909. у Лукачу, супруга Натана Кона, непознато гдје је 1942. године убијена, могуће у Крижевцима заједно са Натаном и мајком.

Брајкер НН Бети, *Јеврејка*, рођ. 1872, мајка Цецилије, одвели је усташе из Пупелице 1942, непознато гдје је убијена.

Кон (Kohn) НН Натан (Nathan), *Јеврејин*, р. 1906. у Крижевцима, трговац у Пупелици, ухапшен и убијен 1945. у Крижевцима од усташа.

На слици – Лолица Штајнингер (у средини) 1940. године у Ласовцу на свадби Душана Босанца и Цвијете Вукадиновић

СЕВЕРИН

Туви Туби Аврам Саламун, *Јеврејин*, рођ. 1895, убиле га усташе у логору Јасеновац.

РАЧА

Хофман НН Злата, *Јеврејка*, р. 1910. у Бјеловару, живјела у Новој Рачи. Убиле је усташе у логору Стара Градишка.

Керн Хинко Мици, *Јеврејка*, р.1900, са супругом Лудвигом Керном живјела у Новој Рачи, непознато гдје је убијена у току рата.

Керн Хинко Марија, *Јеврејка*, рођ. 1905. у Новој Рачи, одакле је у току рата одводе усташе и убијају на непознатој локацији.

Мозес (Mosses) НН Ерих (Erich), *Јеврејин*, р. 1899. у Новој Рачи, агроном, живи у Винковцима. Убијен од усташа у Јасеновцу.

Мозес (Mosses) Хинко Максо, *Јеврејин*, рођ. 1890. у Новој Рачи, прије рата сељак у Великој Трновитици. Убијен од усташа у логору Јасеновац.

Мозес (Mosses) Баренд и Јулија Хинко, *Јеврејин*, рођен у Новом Селу код Зворника, трговац и ожењен у Новој Рачи. Убијен од усташа у логору Јасеновац.

Мозес (Mosses) Бернард Хинко, *Јеврејин*, рођ. 1878. у Локвама, у прије Другог светског рата је живио у Новој Рачи. Убијен од усташа у логору Јасеновац.

Мозес (Mosses) Бернард Лудвиг, *Јеврејин*, рођен 1880. године у Локвама у. Прије рата живи у Новој Рачи. Југославија. Убијен од усташа у логору Јасеновац.

Мозес (Mosses) Хинко Драгутин, *Јеврејин*, р. 1910. у Новој Рачи, гдје и живи прије 2. св. рата. Убијен од усташа у Загребу.

Мозес (Mosses) Хинко Ерих (Erich), *Јеврејин*, рођ. 1904. у Новој Рачи, службеник у Винковцима. Убијен од усташа у логору Јасеновац.

Мозес (Mosses) Хинко Драго, *Јеврејин*, р. 1911. у Новом Селу код Зворника. Био је ожењен и живио у Новој Рачи. Непознато гдје је убијен у току рата.

Вајс (Veisz) Емил и Ирен р. *Ледовски Агнес*, *Јеврејка*, рођена 1928. Прије 2. свјетског рата у Новој Рачи. Непознато гдје је убијена.

Вајс (Veisz) Регина Ирен, *Јеврејка*, р.1897. *Ледовски* у Будимпешти у Мађарској. Са супругом Емилом Вајсом прије рата живјела у Новој Рачи. Непознато гдје је убијена.

Гробље логорских жртава у Ђакову

РОЂЕНИ ИЛИ ЖИВЈЕЛИ НА ПОДРУЧЈУ БИЛОГОРЕ, А О ЧИЈОЈ СУДБИНИ У ТОКУ РАТА НЕМА ИНФОРМАЦИЈА ***

Голдбергер НН Елза, *Јеврејка*, р. *Планер* 1904. год. у Грубишном Пољу. Прије Другог светског рата живјела је у Дарувару, током рата у Новој Градишки.

Пик (Pick) Вилим, *Јеврејин*, рођен у Беденичкој 1889. године од Јосипа и Терезије р. *Rosenfeld*. Био је трговац у Загребу, на попису је прогоњених лица Олге Пик као и имена која слиједе.

Пик (Pick) Јакоб и Олга р. Сарваси Вера, *Јеврејка*, кројачица поријеклом из В. Грђевца, прије рата живи у Загребу, током рата у Бјеловару. Помиње се на списку прогоњених лица Олге Пик.

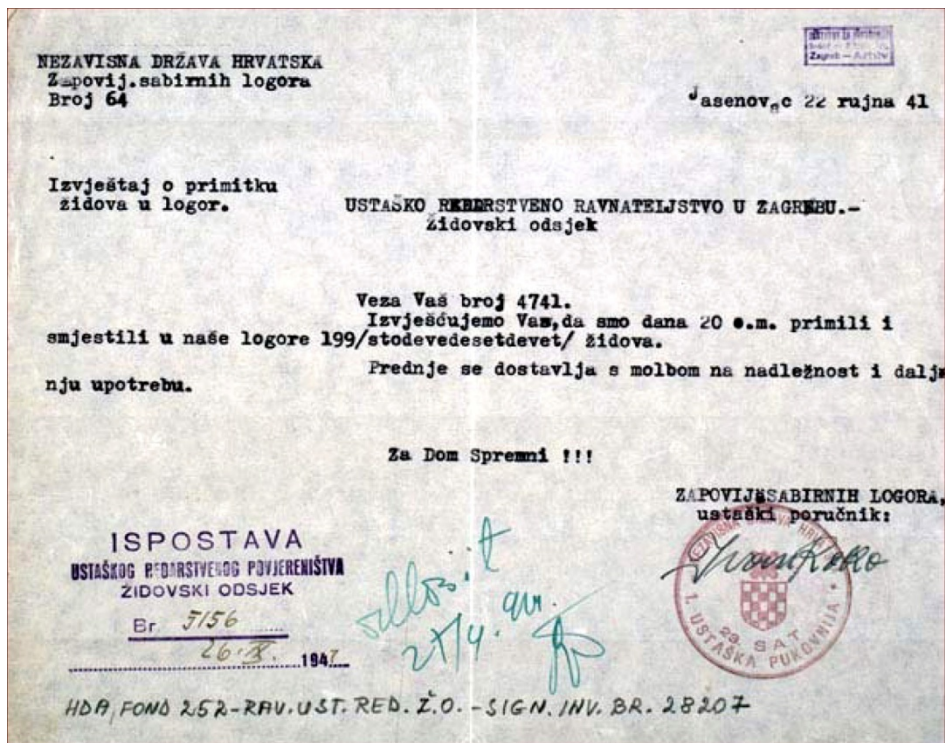
Пик (Pick) Јакоб и Олга р. Сарваси Хинко, *Јеврејин*, ученик, поријеклом из В. Грђевца, прије рата живи у Загребу, током рата у Бјеловару. Списак Олге Пик.

Сарваси НН Грета, *Јеврејка*, поријеклом из В. Грђевца, прије рата службеница у Загребу, током рата живи у Бјеловару.

Фишер (Fischer) НН Јулка, *Јеврејка*, р. *Сарваси*. Живи прије рата са супругом Мирком у Вел. Грђевцу, током рата у Бјеловару.

Фишер (Fischer) НН Мирко, *Јеврејин*, прије 2. свјетског рата у В. Грђевцу, потом у Бјеловару. Списак Олге Пик.

Шлосбергер (Schlosberger) НН Ирена, *Јеврејка*, рођ. у Великој Писаници, удана за Алфреда Шлосбергера у Карловцу.

ПРЕЖИВЈЕЛИ АНТИФАШИСТИЧКИ БОРЦИ

Сингер Филип Ђуро, *Јеврејин*, рођен 1918. г. у Грубишном Пољу, 1941. службеник у Вировитици. У НОВ од фебруара 1942. Био је на слиједећим дужностима: борац у 1. славонском одреду, интендант болнице Војног подручја бр. 5 Другог корпуса, интендант 12. и 17. бригаде, интендант Вировитичког војног подручја, интендант IX дивизије. Послије рата један од водећих службеника у котару Грубишно Поље.

Вебер Густав Рудолф, *Јеврејин*, р.1901. г. у Великој Барни, 1941. службеник у Загребу. По доласку усташа на власт пребјегао на Хрватско приморје, интерниран од Италијана новембра 1942. у логор Краљевица, јуна 1943. одведен у логор на Рабу. По ослобођењу из логора, од септембра 1943. у НОВ. Борац у јединицама VI славонског корпуса.

Вајс-Најман Сигмунд Маргита, *Јеврејка*, р. 1891. г. у Грубишном Пољу. Августа 1941. одведена од усташа у логор у Госпићу, затим у Крушчицу и Лоборград. Почетком новембра 1942. г. интернирана од Италијана у логор у Краљевици, а почетком

јуна 1943. одведена у логор на Рабу. По ослобођењу из логора ступила септембра 1943. у НОВ.

„Zanimljiva je činjenica da su se u tzv. Gecinoj četi (četa Gideona Bogdanovića) u Bilogori, na samom početku rata našla čak četiri Židova: braća Wollner, Dragan i Zdenko, Rudolf Rudi Reich i Edo Lipšić, svi sa konspirativnim, partizanskim imenima.“ /Види: **Izvori** – Weiss/

** Најстрадалнија породица Екштајн, наслуђујући каквој је опасности у НДХ изложена, повјерила је своју имовину, у валути која не губи од вриједности, домаћину једне часне великогрђевачке хрватске породице, који ју је чувао за случај повратка власника, све до смрти, 1980. год. Потомци су након тога поступили по упутству Екштајнових из 1941.

*** На израелском сајту <https://yvng.yadvashem.org> у Централној бази података о жртвама холокауста уз одредницу *Fate (Судбина)* стоји само *not stated (није наведено)*, за разлику од имена лица за које постоји свједочење или докуменат о смрти и уз које стоји испис *murdered (убијен)*.

Извори и литература:

- Bastašić, Milan, *Bilogora i Grubišno Polje 1941-1991.*, Udruženje bivših logoraša Drugog svjetskog rata i njihovih potomaka u Rep. Srpskoj, Menadžer kompanija d.o.o., B. Luka - Bg, 2009.
- Dobrovšak, Ljiljana, *Brojčano kretanje Židova na području Bjelovarsko-križevačke županije (1857. - 1918.)*, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, br. 4(2011), str. 205-235.
- Jevrejski istorijski muzej, Beograd, <http://www.jimbeograd.org/>
- Zatezalo, Đuro, *Sistem ustaških logora Jadovno 1941*, Књига I, стр. 554-570, Музеј геночида, Београд, 2009.
- Jasenovac Research Institute, New York, *Victims List*, - 30.1.2021. - <https://web.archive.org/web/20160315015359/https://vh1.nethosting.com/~lituchy/victimlist.php>
- Medar, Mladen, *Prilog istraživanju povijesti Židova u Bjelovaru*, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umj. rad u Bjelovaru, 1(2007), s. 161-177.
- Pražić, Rastko, *Civilne žrtve terora Nezavisne Države Hrvatske u kotaru Grubišno Polje 1941-1945*, Udruga antifašista grada Grubišnog Polja i općine V. Grđevac, Grubišno Polje, 2013.
- Romano, Jaša, *Jevreji Jugoslavije 1941 - 1945. žrtve genocida i učesnici NOR*, Savez jevrejskih opština Jugoslavije, Beograd, 1980, 590 str: *Spisak učesnika NOR-a* (str. 307-311);
- Spomen područje Jasenovac, *Poimenični popis žrtava KCL Jasenovac 1941-1945*, <http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=7618>
- The Central Database of Shoah Victims' Names, <https://yvng.yadvashem.org>
- US Holocaust Memorial Museum, Washington, <https://www.ushmm.org/>
- Zbornik-Holokaust i edukacija o holokaustu, Hrvatski povijesni portal, Broj 11 (2. siječanj 2014.), Prelog, 2014.
- Жртве рата 1941-1945. године. Попис из 1964. године, Музеј жртава геноцида и Савезни завод за статистику, књ. 7, стр. 815 -835: SRH, Грубишно Поље, Београд 1992.
- Јеврејска дигитална библиотека - <http://jevrejskadigitalnabiblioteka.rs/>
- Казивања: Марија Пишчевић р. Газдић, Миленко Ј. Пишчевић, Милица С. Раделић р. Шкрбина, Milan Bastašić.
- Švob, Melita, *Židovi u Hrvatskoj. Migracije i promjene u židovskoj populaciji*, Kulturno društvo "Miroslav Šalom Freiburger" i Židovska općina Zagreb, Zagreb, 1997, str. 75.
- Švob, Melita, *Židovi u Hrvatskoj. Židovske zajednice*, knjiga I i II, drugo dopunjeno izdanje, Zagreb, 2004.
- Weiss, Ljubo R, *Sudbina Židova Virovitice i okolice - fragmenti za povijest*, Zbornik *Holokaust i edukacija o Holokaustu*, Hrvatski povijesni portal, Zagreb, br. 11/2014, str. 48-57.

YAD VASHEM **ד-י-ו-ש** **DAF-ED** **ד-י-ו-ש**

Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority

A Page of Testimony

P.O.B. 3477
Jerusalem, Israel

1953-5713 REMEMBRANCE LAW, Article 2 that determines in Article No. 2 that

The task of YAD VASHEM is to gather into the bondsmen material regarding all those members of the Jewish people who laid down their lives, who fought and rebelled against the Nazi enemy and his collaborators, and to perpetuate their memory and that of the communities, organizations, and institutions which were destroyed because they were Jewish.

<p>הח נכרין השואה הנצבירה - השנים 1953-57 קבעו בצורה מס' 2: המטרה של יד ושם היא לאסוף ואגור חומרים המעידים על כל אנשי העם היהודי אשר נרצחו או נרצחו בשל נאמנותם ליהודים או בשל נאמנותם למוסדות היהודיים, ולקיימם למען זכרם ולמען זכר המוסדות והיחידים אשר נחרבו בגלל שהיו יהודיים. (סעיף 2 לחוק מס' 5713)</p>	<p>1. שם המשפחה * MANDEL</p> <p>2. שם פרטי (שם המזדהה) ELA JUHAN</p> <p>3. תאריך הלידה Date of birth 2</p> <p>4. מקום הלידה (עיר, מדינה) VELKI ZHENECI - yavosl.</p> <p>5. שם אב Name of father JOSIP</p> <p>6. שם אמו Name of mother JULIA</p> <p>7. שם בן או בת הזוג (אם זה נרצח או הוליד עם המזדהה לפי החוק) Name of spouse (if a wife, add maiden name) ISIDOR</p> <p>8. מקום מגורים לפני המלחמה Place of residence before the war ZAGREB</p> <p>9. מקומות המגורים במלחמה Places of residence during the war ZAGREB</p> <p>10. נסיבות המות (תאריך, מקום, סיבות, וכו') Circumstances of death (place, date, etc.) TYPHUS in camp of NOVA GRANIŠKA 1. the undersigned MR. KOVAČEVIĆ residing at (full address) 104, ROTUNDA AVI, COBENHALL TARS, JOHA RABACIJEVA relationship to deceased MICE</p> <p>אני החייט I, the undersigned herby declare that this testimony is correct to the best of my knowledge.</p> <p>קודמה (מספרות א אחרת) Signature Mr. Kovačević מקום ותאריך Place and date Zagreb, 29.11.1979</p>
---	--

Формулари за упис имена жртвава у евиденцију Yad Vashem-а

יד ושם **ד-י-ו-ש**

ישראל, ירושלים, דא.פ. 3477

רשות-היזכרון לשואה ולגבורה, ירושלים

ד-י-ו-ש

לדשום חכלי השואה ולהגבורה

1953-5713 REMEMBRANCE LAW, Article 2 that determines in Article No. 2 that

The task of YAD VASHEM is to gather into the bondsmen material regarding all those members of the Jewish people who laid down their lives, who fought and rebelled against the Nazi enemy and his collaborators, and to perpetuate their memory and that of the communities, organizations, and institutions which were destroyed because they were Jewish.

<p>הח נכרין השואה הנצבירה - השנים 1953-57 קבעו בצורה מס' 2: המטרה של יד ושם היא לאסוף ואגור חומרים המעידים על כל אנשי העם היהודי אשר נרצחו או נרצחו בשל נאמנותם ליהודים או בשל נאמנותם למוסדות היהודיים, ולקיימם למען זכרם ולמען זכר המוסדות והיחידים אשר נחרבו בגלל שהיו יהודיים. (סעיף 2 לחוק מס' 5713)</p>	<p>1. שם המשפחה * Klavc Klavc</p> <p>2. שם פרטי (שם המזדהה לפי החוק) Isabella</p> <p>3. תאריך הלידה Date of birth 11.11.1895</p> <p>4. מקום נוצר הלידה (שם באותיות לטיניות) quibimo Poge Jugoslavija</p> <p>5. שם אב Name of father Guclerit</p> <p>6. שם אמו Name of mother Isabella</p> <p>7. שם בן או בת הזוג (אם זה נרצח או הוליד עם המזדהה לפי החוק) Name of spouse (if a wife, add maiden name) Rut Klavc (Block)</p> <p>8. מקום המגורים לפני המלחמה Place of residence before the war Zagreb Jugoslavija</p> <p>9. מקומות המגורים במלחמה Places of residence during the war Zagreb</p> <p>10. נסיבות המות (תאריך, מקום, סיבות, וכו') Circumstances of death (place, date, etc.) August 1941 (Cathagan)</p> <p>אני החייט I, the undersigned herby declare that this testimony is correct to the best of my knowledge.</p> <p>קודמה (מספרות א אחרת) Signature Isabella Klavc מקום ותאריך Place and date Zagreb, 10.10.1975</p>
---	---